

sati po vojni in so makedonsko književnost tematsko povezali s sodobnostjo; gre za drugo književniško generacijo: Gogo Ivanovski, Gane Todorovski, Branko Pendovski, Lazo Karovski, Tome Momirovski, Srbo Ivanovski, Mateja Matevski, Dimitar Solev, Simon Drakul, Cane Andreevski, Ante Popovski, Blagoja Ivanov in Ljuben Taškovski. Nova kritično-esejistična ime: Petar Boškovski, Todor Čalovski, Done Panovski, Bogomil Gjuzel, pa tudi nekateri kritiki drugih jugoslovanskih narodnosti.

Peta knjiga (510 str.) prikazuje tako imenovano tretjo in četrto povojno generacijo: Metodija Fotev, Vladimir Kostov, Vlada Urošević, Petre Andreevski, Petar Širilov, Branko Varošlija, Živko Čingo, Taško Georgievski, Jovan Koteski, Mile Nedelkovski, Petar Boškovski, Mihail Pendžov, Jovan Pavlovski, Bogomil Gjuzel, Čedo Jakimovski, Božin Pavlovski, Dimitar Baševski, Atanas Vangelov in Todor Čalovski. Novi imeni iz območja kritike: Danilo Kocevski in Vlada Urošević.

Vsaka knjiga vsebuje bio-bibliografske podatke o obravnavanih pisateljih ter pregled kritike, ki so jo pisali upoštevani avtorji. Na ta način je nastal kar natančen pregled celotne književne ustvarjalnosti, pa tudi pisanja posamičnih makedonskih avtorjev. Na koncu zadnje knjige je doda-

na zaključna beseda »V makedonsko književnost z makedonsko kritiko«, v kateri so naglašene pglavne posebnosti makedonske literature. Kakor so morda iz zgodovinskega pregleda makedonske književnosti razvidne nekatere diskontinuitete, pa današnja makedonska književnost premore tesno zvezo z izročilom stare ohridske šole, apokrifov, srednjeveških pripovedk in romanov, z bogatim ljudskim slovstvom, s tradicijo cerkvenih piscev, prepovediteljev, meščanskih pesnikov, dramatikov, pesnikov s konca prejšnjega in iz prvih štirih desetletij tega stoletja. Današnja makedonska literatura živi v vseh književnih zvrsteh in vrstah, v prevodih ji je dostopen sproten stik s svetovnimi književnostmi. Z njo vred se je razvila književno estetska in kritična misel, ki je postavila tudi že temelje literarni zgodovini. Dodažnje skice in fragmenti iz zgodovine makedonske literature v Makedoniji, v jugoslovanskih učbenikih in v svetovnih enciklopedijah bo mogoče po zaslugi novih knjig Cepenkova, Polenakovića in »Makedonske književnosti v kritiki« kmalu strniti v kompletno zgodovino makedonske literature; takšna zgodovina bo pri priči postala tudi eno temeljnih slavističnih pomagala v vseh pomembnejših bibliotekah po svetu.

Dragi Stefanija

Filozofska fakulteta v Ljubljani

MONOGRAFIJA O LEPOSLOVNEM USTVARJALCU IVANU TAVČARJU

Zoper ustaljene navade v strokovni publicistiki, po katerih se je poročanju o nedokončanih bolj izogibati, naj vendarle že zdaj opozorimo na obsežni, 600 strani obsegajoči prvi del monografije o Tavčarju kot leposlovnem ustvarjalcu — znane literarne zgodovinarke Marje Boršnikove. Knjiga je še z lansko letnico izšla letos pri mariborski založbi Obzorja v moderni broširani opremi (Bronislav Fajon) z mnogoterim slikovnim gradivom.

Tisto, kar bralca in že tudi prelistovalca knjige takorekoč osupne na prvi pogled, je velikansko mnoštvo zbranega gradiva vsakršne vrste, od biografskega preko družbeno in politično zgodovinskega do idejno in slogovno interpretativnega. Prvi hip se zato ustrašimo, da nam je prišel v

roke kak primerek tiste vrste literarnozgodovinskega pozitivizma, ki je pozabil na to, da ima zbiranje pozitivnega gradiva še kak namen zunaj sebe. Vendar je strah odveč; resda razbor porabljenega gradiva sem in tja mogoče v resnici uide čez kolesnice popolne funkcionalnosti, vendar se v glavnem ne osamosvaja do samozadostnosti in zvečine dovolj organsko, pričljivo služi temeljnemu avtoričnemu hotelju, interpretirati Tavčarjevo leposlovno pisanje v dialektičnem razmerju do brezštevilnih iztočnic življenjskega, psihološkega in družbenega značaja. Ker ji je torej osrednji predmet zanimanja Tavčarjevo leposlovje, Tavčarjevo siceršnje življenje in družbena ter siceršnja razmerja pa le bolj v ozadju te literature, je svoj obsežni prikaz začela s Tavčarjevimi literar-

nimi začetki 1863 ter ga za zdaj razprla do leta 1893, ko naj bi pisatelj končno realiziral enega svojih osrednjih življenjskih programov (na lastnini utemeljen družbeni vzpon): nakup graščine Visoko, ter s tem kompenziral huda in dolgotrajna duševna bremena kot vir literarnih pobud.

Omenjeni življenjski program naj bi se v Tavčarja zažrl že v zgodnji puberteti, vsaj takrat, ko se je kot štirinajstletnik neusmiljeno zaljubil v bogato nezakonsko hčer ljubljanskega bogataša Terpinca, ji svojo ljubezen izrazil z glasno polnočno podoknico, za njo pa požel zasmeh, kaznovanje in nejeven izgon iz ljubljanske gimnazije. Kakor se je erotika že poprej pri Tavčarju pojavljala kot izpovedna dominanta (»erotika je Tavčarju pomenila isto kakor življenje«, str. 323), se je zdaj družno z ambicijo po socialnem povzpetju (družbena zenačitev z ljubljenico osebito) formirala v motiv, ki se zlasti skozi prvo polovico Tavčarjevega pisateljstva ponavlja do obsedenosti: mlad kmečki izobraženec se zaljubi v grajsko konteso in ona vanj brezmejno erotično čustvo in družbeni povzdig v neločljivem sprepletu. — Izhodišče, nekakšno otipljivo pradoživetje, kot izhodiščni strukturant Tavčarjeve literature, se zdi za nadaljnjo kompozicijo monografije o Tavčarju zanimivo in plodno. Sleditev kombinaciji značilne libidinozne investicije in družbene ambicije v različnih metamorfozah, krčenjih in dopolnjevanjih, predvsem pa literarnih realizacijah, ostaja v resnici skelet nadaljnjemu razpravljanju; vanj pritegne avtorica kajpada množstvo siceršnjih zapažanj in dejstev, ki jih je z očitno velikansko pridnostjo zbirala in tvorila vse do konca štiridesetih let, ko je začela urejevati Tavčarjevo ZD.

Ker je ta zapis spričo začasne nedokončnosti monografije res le opozorilnega značaja in se bo kasneje tega strokovno bogatega in zanimivega dela morala lotiti tehtnejša recenzija, naj te vrstice sklenemo s priznanjem, da dobivamo z novo monografijo eno temeljnih del slovenskega Tavčaroslovja, mimo katerega zlepa ne bo mogel brez slabe vesti literarni zgodovinar, ki se bo ogledoval po slovenskem 19. stoletju. — Po drugi strani pa naj bolj na hitrico vendarle izrazimo delovni pomislek, ki siceršnji tehtnosti nove razprave o Tavčarju ne more prida do živega, ki pa

se opazovalcu kot izzivalna skušnjava vendarle ponuja sam od sebe: za kompozicijo monografije rabita avtorici dva strukturanta — že omenjeno pisateljevo mladostno erotično doživetje, spremenjeno v vodilo in nagnjenje njegovega literarnega snovanja — ter že znana in večkrat kritizirana (kajpada ob drugih priložnostih) »kristalizacijska shema življenjskega ritma«, ki avtorici pri Tavčarju izkazuje obrazec peterice dvanajstletnih ustvarjalnih (življenjskih) dob oziroma deseterice šestletnih obdobj (pričujoči prvi del monografije se ukvarja s časom do poltretje »ustvarjalne dobe«, s prvo trideseterico let). Saj, pomislek ob takšni delitvi je že znan: brez dvoma obvladuje neki ritem vsakršno življenje, tudi ustvarjalno, in ga je torej primerno, če že ne kar potrebno ugotavljati. Teže pa je in manj sprejemljivo to ali ono življenje, kakršno si že bodi, meriti s takšnim ali drugačnim metričnim obrazcem, v tem primeru $x+x/x+x/x/x+x/x+x/x+x$. Metrične, v tem primeru časovne enote so življenjsko realizirane z različno intenzivno »življenjsko vsebino«; če hočemo biti po sili slikoviti, potem bi rekli, da je z njim tako kakor s štetjem impulzov za telefonskega naročnika: naročnik pri mesečnem plačevanju telefonske naročnine otipljivo občuti, da tri minute in tri minute sploh ni šest minut, če se je prve tri minute pogovarjal s Šiško, druge tri pa z Moskvo; kakor sta časovna intervala-metrični enoti enaka, sta napolnjena z docela različnim številom impulzov (ritmičnih enot), po katerih je treba pogovor plačati. Podobno mora človek za navidezno enake čase preživetja plačevati različno ceno; ustvarjalec kajpada tudi. — Tako se zdi ugotavljanje »kristalizacijske sheme življenjskega ritma« še nekako sprejemljivo kot sekundaren, preglednost spodbujajoč kompozicijski pripomoček, teže pa kot avtonomno dognanje. — Je pa resnici na ljubo treba priznati, da avtorica s tezo ne sili z vso močjo v ospredje, čeprav sicer še naprej neomajno, le da malo bolj potihem, veruje v svoj prav.

Ampak to res le ob robu. Knjigo naj ob pričakovanju nadaljevanja in s tem tudi osnove za tehtnejšo recenzijo bralcem priporočimo kot nadpovprečno zanimiv in zraven dovolj poljudno pisan prispevek slovenski literarni zgodovini.

M. Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani